

Soko la Marikiti, Machakos (Kenya) 2020/21

Karatasi ya ukweli ya COVID-19 juu ya Utafiti wa Wachuuzi, iliyotengenezwa na shirika la Global Alliance for Improved Nutrition (GAIN), inaangazia tabia, maoni, na maamuzi ya wachuuzi katika Soko la Wazi la Marikiti huko Machakos (Mji wa Machakos), Kenya. Jarida hili la utafiti linatoa muhtasari wa changamoto na mahitaji ya muuzaji kadri wanavyokabiliana na biashara na usalama wa chakula chini ya COVID-19.

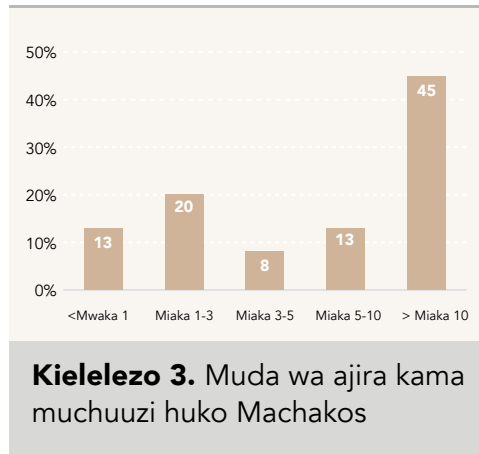
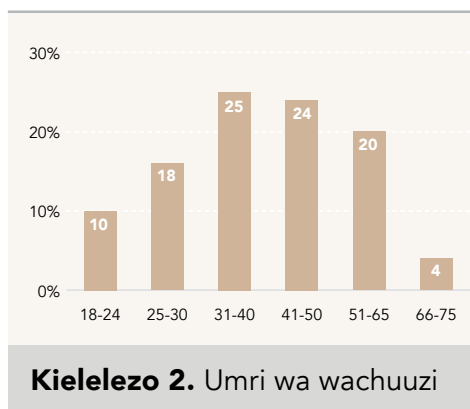
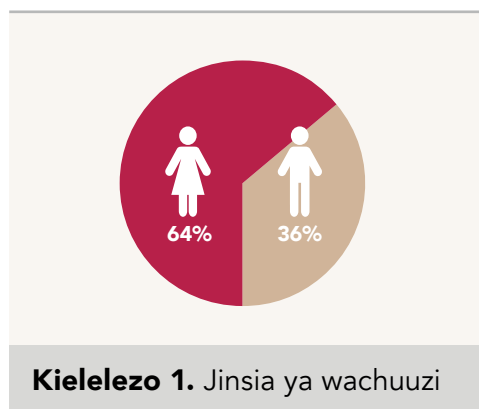
Tathmini hiyo inategemea mahojiano ya ana kwa ana na wachuuzi wa sampuli zinazofaa (n = 84) kutoka Soko la Marikiti, lililofanyika mnamo Desemba 2020.

Muhtasari:

- Asilimia 98 ya wachuuzi waliona mabadiliko kwenye soko kutokana na COVID-19; kwa wachuuzi wengi, kuvaa kwa lazima kwa barakoao kwa muuzaji na mtumiaji, na kuanzisha vituo vya kunawa mikono na kusafisha, ndio mabadiliko muhimu zaidi.
- Pamoja na hatua zilizopo tayari, 36% ya wachuuzi walidai udhibiti wa idadi ya watu katika soko na kusafisha kabisa soko na dawa ya kuu viini (21%).
- Asilimia 86 ya wachuuzi wamechukua hatua zao (kuvaa barakoao, kutumia dawa ya kusafisha mikono, kuwakumbusha wateja kuweka umbali wa kijamii) kwa sababu ya COVID-19.
- Asilimia 97 ya wachuuzi walisema kwamba idadi ya wateja ilipungua (kwa kiasi kikubwa) wakati wa janga hili.
- Asilimia 32 ya wachuuzi walitumia mikakati ya uuzaji (punguzo za ziada, matangazo kupitia mtandao wao, mkopo) ili kuongeza idadi ya wateja au mauzo chini ya COVID-19.
- Asilimia 58 ya wachuuzi waliripoti mabadiliko katika wasambazaji wao (ongezeko la bei za wasambazaji, wasambazaji waliacha kuleta bidhaa) tangu COVID-19 imekuwepo katika eneo hilo; ongezeko la bei za wachuuzi lilikuwa muhimu zaidi kwa wachuuzi wa kike.

Wachuuzi waliofanyiwa utafiti (n=84)

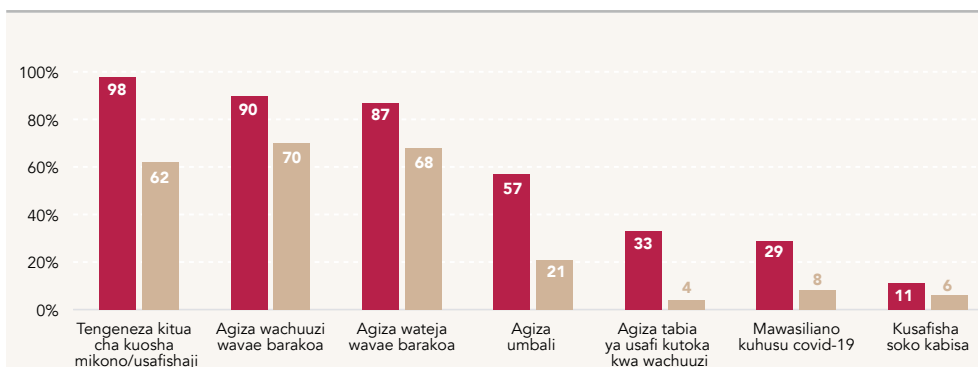
- Asilimia 64 ya wachuuzi waliohojiwa walikuwa wanawake (Kielelezo 1).
- Wasifu wa umri wa wachuuzi ulichanganywa (Kielelezo 2).
- Asilimia 96 ya wachuuzi waliotambuliwa kama Kamba, 2% kama Wakikuyu na 1% kama Luhya.
- Asilimia 82 ya wachuuzi walimiliki biashara ambayo walikuwa wakifanya kazi; kati ya wachuuzi wa kike, takwimu hii ilikuwa kubwa zaidi, na 91% wamejiajiri.
- Urefu wa muda uliotumiwa kama muuzaji huko Machakos ulitofautiana; 45% wamekuwa wachuuzi kwa zaidi ya miaka 10, 33% kwa miaka 3 au chini (Kielelezo 3).
- 61% ya wachuuzi waliuza mboga, matunda 31% na nafaka 14%. Wachuuzi wachache waliouza kuku (n = 5) na nyama (n = 5) wote walikuwa wanaume; sehemu kubwa zaidi ya wachuuzi wanaouza mboga na matunda walikuwa wanawake ($p < 0.05$).

Jibu la soko kwa COVID-19

Karibu wachuuzi wote (98%) waliona mabadiliko sokoni kwa sababu ya COVID-19. Wachuuzi wengi (98%) ambao waliona mabadiliko walitaja usanidi wa kunawa mikono au vituo vya kusafisha mikono kwenye soko, na agizo kwa wateja na wachuuzi wote kuvaa barakoa. Hatua hizo pia zimetambuliwa na wachuuzi kuwa muhimu katika kupunguza hatari ya mtu kuambukizwa COVID-19 (Kielelezo 4).

Mbali na hatua ambazo tayari zimewekwa, wachuuzi 36% walidai udhibiti wa idadi ya watu kwenye soko, kusafisha soko kabisa na dawa ya kuuu viini (21%), kuwaambia watu wakae nyumbani ikiwa ni wagonjwa (17%) na umbali wa kijamii (17%).

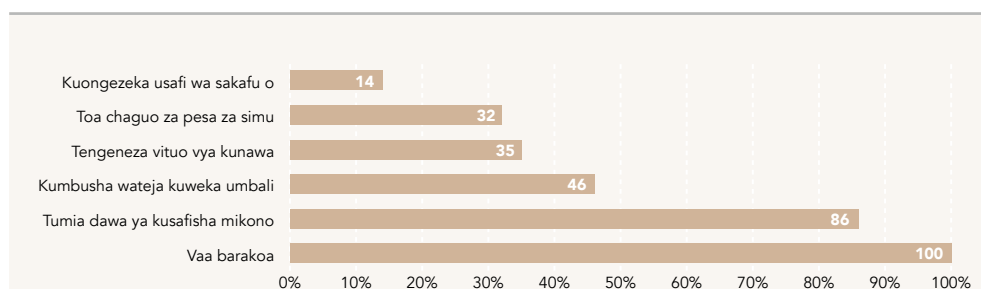

Kielelezo 4. Majibu ya soko kwa COVID-19 na umuhimu wa hatua (n = 82)

■ Hatua za soko zilizozingatiwa ■ Umuhimu wa hatua hizo

Ujuzi na utekelezaji wa hatua za kinga dhidi ya COVID-19

Wachuuzi wote wamechukua hatua kupunguza hatari ya kueneza COVID-19. Wachuuzi wote walisema kuwa wao huvaa barakoa, 86% kila wakati walitumia dawa ya kusafisha mikono, 46% waliwakumbusha wateja kuweka umbali wa kijamii, 35% walitengeneza vituo vya kunawa mikono, na 32% walitoa chaguzi za malipo ya pesa za rununu. (Kielelezo 5).

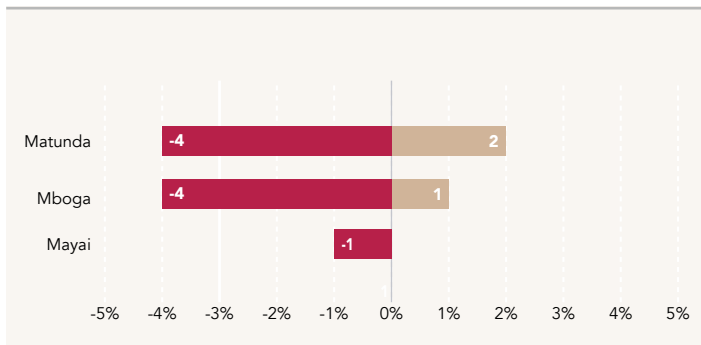
Kielelezo 5. Hatua zilizochukuliwa na wachuuzi kwa sababu ya COVID-19

Athari za COVID-19

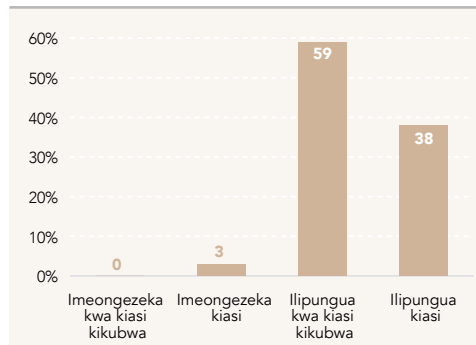
Kuonyesha upatikanaji wa chakula wa ndani, 91% ya wachuuzi waliochunguzwa huko Marikiti waliuza matunda na mboga. Asilimia 10 tu ya wachuuzi walibadilisha aina ya bidhaa au vikundi vya chakula wanauza wakati wa COVID-19 katika miezi sita iliyopita.

Kati ya wachuuzi hao ambao walifanya mabadiliko, wengi waliripoti kupungua kwa matunda na mboga, na wengine pia waliripoti kuongezeka kwa matunda. Walakini, wachuuzi kadhaa pia walipunguza mauzo yao ya maziwa, mayai na mboga (Kielelezo 6). Sababu za kubadilisha bidhaa za chakula zilizouzwa ni pamoja na mabadiliko ya msimu (63%), na kupungua kwa mahitaji (38%), au usambazaji (50%).

Mbali na mabadiliko katika bidhaa zilizouzwa, karibu wachuuzi wote (93%) walisema kwamba idadi ya wateja kwa siku ya kawaida ilibadilika kwa sababu ya COVID-19. Wachuuzi wengi wanaripoti mabadiliko katika idadi ya wateja, waliripoti kupungua kwa kiasi kikubwa (59%) au kupungua kidogo (38%) idadi ya wateja (Kielelezo 7).

Kielelezo 6. Sehemu ya mabadiliko ya wachuuzi katika bidhaa za chakula zilizouzwa wakati wa COVID-19, miezi 6 iliyopita

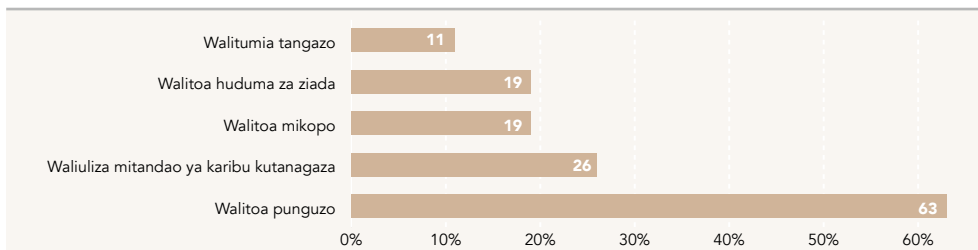

Kielelezo 7. Mabadiliko kwa idadi ya wateja kutokana na COVID-19 (n=78)

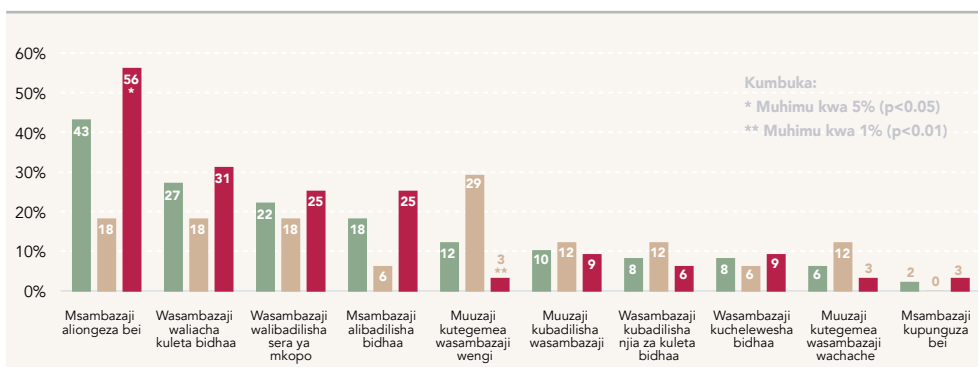
Mikakati ya biashara na muunganisho wa muuzaji

Miongoni mwa wachuuzi waliochunguzwa, karibu theluthi moja (32%) walitumia mikakati ya uuzaji ili kuongeza idadi ya wateja au mauzo chini ya COVID-19. Wengi wa wale wanaotumia mikakati ya uuzaji walitoa punguzo za ziada (63%), waliuliza mtandao wa karibu kutangaza kwa biashara yao (26%), au kutoa mkopo (19%) au huduma za ziada (19%) (Kielelezo 8).

Zaidi ya nusu (58%) ya wachuuzi waliohojiwa waliripoti kupata mabadiliko katika wasambazaji wao tangu COVID-19 likuwepo katika eneo hilo. Mabadiliko katika wasambazaji yalitofautiana, na kuna tofauti kubwa kulingana na jinsia ya mchuuzi. Kati ya wachuuzi hao ambao waligundua mabadiliko, 43% wanataja kuongezeka kwa bei za wasambazaji. Miongoni mwa wachuuzi wa kike, 56% waliripoti kuongezeka kwa bei za wasambazaji - idadi kubwa zaidi ($p < 0.05$) kuliko ya wachuuzi wa kiume. Kwa wachuuzi wa kiume, mabadiliko yaliyotajwa mara nyingi (29%, ikilinganishwa na 3% tu ya wachuuzi wa kike) ilikuwa kutegemea wasambazaji zaidi kuliko kabla ya COVID-19 (Kielelezo 9).

Kielelezo 8. Aina ya mikakati ya uuzaji iliyotumiwa (n=27)

Kielelezo 9. Kubadilishwa kwa wasambazaji kwa sababu ya COVID-19 (n=49)

■ Jumla (n=49) ■ Ume (n=17) ■ Kike (n=32)

Mbinu: Kutathmini tabia za wachuuzi, maoni na maamuzi chini ya COVID-19

Maoni juu ya tabia za wachuuzi, maoni na maamuzi chini ya COVID-19 yametokana na mahojiano ya wachuuzi 84 kutoka SOKO la Marikiti huko Machakos. Wachuuzi walichukuliwa sampuli kwa urahisi na waliohojiwa katika soko kati ya 6-8 Disemba 2020 wakitumia dodoso lililopangwa. Zana ya mahojiano hapo awali ilitafsiriwa kwa Kiswahili na kupimwa katika uwanja. Utafiti ulifanywa kwa kufuata kamili miongozo ya kimataifa juu ya uzuiaji na udhibiti wa COVID-19. Takwimu zote zilikusanywa kupitia Open Data Kit kukusanya na kuhifadhiwa kwenye KoBo Toolbox; uchambuzi wa data na tofauti kati ya jinsia ya muuzaji kwa kutumia vipimo vya uwiano zilifanywa kwa kutumia toleo la Stata 15.1.

Kazi inayofanywa na shirika la Global Alliance for Improved Nutrition (GAIN) Kupambana na COVID-19

Mikakati muhimu vya kupambana na janga la COVID-19 vimemulikwa ili kudhibiti mifumo ya chakula ulimwenguni. Katika muktadha wa COVID-19, jambo muhimu zaidi ambalo linaweza kufanywa kwa afya na uthabiti wa watu na uchumi, ni kulinda hali ya lishe ya vizazi vya sasa na vijavyo. GAIN imeanzisha mpango wa Keeping Food Markets Working (KFMW) program kama jibu la dharura kwa janga la COVID-19, ikitoa msaada wa haraka kwa wafanyikazi wa mfumo wa chakula, kwa wafanyabiashara wadogo na wa kati wanaosambaza vyakula vyenye lishe, na kuweka masoko ya chakula safi wazi. Wakati majibu ya udhibiti wa magonjwa kwa janga ni muhimu, pia huharibu mifumo ya chakula, hupunguza mapato, na kuweka shida kwenye mipango ya ulinzi wa jamii, ambayo inaweza kutishia hali ya lishe ya walio hatarini zaidi. Miradi ya KFMW imejikita katika kupunguza hatari hizo na kuweka vyakula vyenye bei nafuu vinavyoingia katika masoko ya Afrika na Asia kwa watu ambao wanazihitaji zaidi.

Kusaidia utengenezaji wa sera bora na uratibu wakati wa janga hilo, ni moja wapo ya mipango kadhaa chini ya mpango huu wa KFMW. Mpango huu unazingatia miji 6, katika nchi 3 yaani, **Machakos na Kiambu (Kenya); Beira na Pemba (Msumbiji); Rawalpindi na Peshawar (Pakistan)**, kwa lengo la kuelewa vyema uzoefu wa muktadha wa jiji wa mfumo wa chakula mijini wakati wa janga - haswa masoko ya jadi ya chakula ambayo hutoa ufikiaji muhimu wa chakula kwa walio hatarini zaidi. La muhimu, utafiti umebaini mifumo ya chakula, hali halisi ya maisha na mipango ya wakazi wa mjini Pamoja na mahojiano muhimu ya habari na vikundi vya umakini vinavyojumuisha wadau mbali mbali wa mfumo wa chakula mijini, pamoja na kamati za soko na watunga sera za serikali ya jiji, pamoja na picha za satelaiti na masomo ya dawati, utafiti huu wa wachuuzi husaidia kuarifu na kulinganisha sera na uratibu wa mfumo wa chakula mijini. Mpango dhabiti na kujenga ustaimili kwa wote. Kwa thamani, ushahidi unaonyesha mfumo wa chakula, hali halisi ya kila siku kama uzoefu na mazoezi ya wakaazi wa mijini.

Kwa maelezo zaidi tazama karatasi ya ukweli ya utafiti kuhusu baadhi ya sera yaliyojadiliwa kwa Pamoja

- gainhealth.org/impact/our-response-covid-19#keeping-food-markets-working-programme
- gainhealth.org/impact/our-response-covid-19/effective-policy-making-and-coordination-during-pandemic

Nukuu inayopendekezwa: Shirika la Global Alliance for Improved Nutrition. 2021. Karatasi ya ukweli ya COVID-19 juu ya Utafiti wa wachuuzi. Machakos, Kenya. June 2021.

Chapisho hili limetolewa na Shirika la Global Alliance for Improved Nutrition kwa ufadhili wa Wizara ya Mambo ya nje ya Uholanzi, Idara ya Mambo ya nje ya Biashara na Maendeleo ya Canada na Taasisi ya Misaada ya Ireland. Maoniyaliyotolewa hapa ni jukumu la GAIN na sio lazima yaonyeshe maoni ya mashirika yanayounga mkono.

Mawasiliano

GAIN

Global Alliance for Improved Nutrition (GAIN)

1st Floor, 197 Lenana Place, Lenana Road, Nairobi, Kenya

Sanduku la Posta: P.O. Box 13733 – 00800

 +254 773 572 103

 info@gainhealth.org

© 2021 The Global Alliance for Improved Nutrition

www.gainhealth.org

